

Sevdirmek ve Heveslendirmek

Tacettin ŞİMŞEK*

Problemi, yalnızca çocuk edebiyatı öğretimiyle sınırlamak yanıltıcı olabilir. Bütün bir edebiyat eğitiminde aynı durum geçerlidir. Felsefe, tarih, fen bilgisi öğretiminde de durum çok farklı değildir. Bilimlerin öğretiminde olduğu gibi güzel sanatların eğitim ve öğretiminde de bileşik kaplar kuramı geçerlidir. İyi derecede ana dil ve yabancı dil öğretilmeyen bir öğrenciye, fizik de öğretilemez, kimya da... Matematik zaten hayatın bütünüyle dışında, yeri geldikçe çanta gibi taşıyacak soyut bir bilgi. Zor ve sevimsiz. Savaşlar tarihiyle tarih eğitimi, edebî metinlerin dış yapı özelliklerini ezberleterek edebiyat eğitimi verilebilir mi?

Okul öncesinden başlayarak hep öğretim yaptığımız gerçeğiyle yüzleşmeden yeni adımlar atmamız zor görünüyor. Sorun belki de ‘öğretim’de. Keşke ‘eğitim’i önceleyen bir tavrımız olsa.

Howard Gardner’ın çoklu zekâ kuramı otuz yıldır var. Programlarımızı yapılandırmacı eğitim çevresinde çoklu zekâ kuramına uygun hâle getirdik. Ancak hâlâ “sayısalcı”, “sözelci” takıntısından vazgeçemedik. (Şükür ki bir de “eşit ağırlıkçı”larımız var.) Fen liselerinin karşısına Sosyal Bilimler, Güzel Sanatlar, Spor liselerini kurmak da yaklaşımımızı değiştirmede.

Fen derslerindeki başarı ile sosyal derslerdeki başarıyı bıçakla keser gibi birbirinden ayırıyoruz. Öğrenci birinde başarılıysa diğerinde değildir gibi kesin bir ayrıma gidiyoruz. Oysa mesela edebiyatın da matematiğin de dili soyuttur. Sayılar ve sözcükler arasında simgesellik bakımdan hiçbir fark yoktur. Matematik dersinden başarılı olan bir öğrenci pekâlâ edebiyat dersinde de başarılı olabilir. Tıp ve mühendislik takıntılarımız yüzünden çocuklarımızı / öğrencilerimizi şablona oturtuyoruz ve bununla övünüyoruz. Zeki çocuk fen bilimlerine gider. Daha az zeki olan da sosyal bilimlere yönlendirilir. Çocuklarımızın zekâları üzerine neredeyse bir kast sistemi kuruyoruz.

Öğrencilere öncelikle ana dilimizi öğretmek, daha doğru söyleyişle sağlam bir dil eğitimi vermek durumundayız. Dil olmadan edebiyat olmaz. Dil eğitimi derken ismi, sıfatı, zarfı, edatı, bağlacı öğretmekten bahsetmiyorum. Dilin mantığını kavratmaktan; inceliklerini, özelliklerini ve güzelliklerini fark ettirmekten, dili sevdirmekten, dile yönelik tavrı bilince dönüştürmekten bahsediyorum.

Sanatın zevk boyutunu hep göz ardı ediyoruz. Eğitimin amacı biraz da ‘Ne kadar güzel, ince ve zarif söylenmiş, çok beğendim, hoşuma gitti,’ gibi beğeni ifadelerini çoğaltmak olmalı.

Hangi edebî metinden ya da yazarın üslubundan bahsedecek olsak ‘sade ve akıcı’ diye bir maymuncuğumuz var. Hangi klasik dönem şair ya da yazarından bir metin üzerinde konu-

* Yrd. Doç., Dr., Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi.

şacak olsak ‘dili çok ağır’ nitelemesi başrolde. Bu kadar klişe arasında edebiyatı sevdirmek mümkün mü?

Öğretmenlerimizin yüzde kaçını güzel şiir okuyabiliyor? Sahi öğretmenlerimiz şiir okuyorlar mı? Sınıf ortamında öğrencilerini şiir okumaya özendirilecek, şiiri sevdirecek hangi etkinliklerde bulunuyorlar?

Öğretmen adaylarının şiir zevki ve kültürü konusunda emekleme düzeyinde olduğunu gördükçe, ilk ve ortaokullarda Türkçe, lisede edebiyat öğreniminin zevk odaklı değil, görev duygusuyla gerçekleştirildiği izlenimim güçleniyor.

Evde ve okulda duygu, düşünce ve hayal eğitimine kafi derecede yer vermiyor. Sevgi, şefkat, merhamet, iyilik eğitimlerini edebî metinler yoluyla gerçekleştirmekten başka seçeneğimiz yok.

Bugün okullarda gittikçe yaygınlaşan şiddetin özneleri arasında bir araştırma yapmak ve şiddete eğilimli çocukların mesela Ömer Seyfettin’in İlk Cinayet hikâyesini okuyup okumadığını tespit etmek isterdim.

“Çocuk edebiyatı öğretimini niçin başaramadık?” sorusunun kanımca birçok nedeni var. İlk akla gelenleri sıralamakla yetineyim:

1. Kuramsal olarak yeni yaklaşımları benimsemekle birlikte alışkanlıklarımızdan vazgeçemedik. “Çocuk iyidir, güzeldir, önemlidir, gereklidir, değerlidir; onun için bir edebiyat da fena olmaz” dedik ama bu pratiğe yansımada. Pratikte bizi daima alışkanlıklarımız yönlendirdi. “Çocuk işte, ne anlar?” çemberini kırıp “çocuktur, anlar” çizgisine ulaşamadık.

2. Çocuk edebiyatı ile ilgili ciddi bir akademik farkındalık oluşturamadık. Çocuk Edebiyatı Enstitüsünden vazgeçtik, Sosyal Bilimler ya da Eğitim Bilimleri Enstitüleri bünyesinde Çocuk Edebiyatı Bilim Dalı kuramadık. Çocukla uğraşan, çocuklara yönelik edebî metinleri inceleyen akademisyen adaylarını kolayca kaçmakla itham ettik.

3. Öğretmen malzememiz edebiyatı ve çocuk edebiyatını özümsemiş değil. Buna kimi Türkçe ve edebiyat öğretmenlerimizi de dâhil etmek abartı olmaz. Edebiyatın gerekliliğine, zorunluluğuna yönelik bir yaklaşım geliştiremedik. Edebiyatsız bir Türkçe eğitiminin mümkün olabileceği zannına kapıldık. Kimi Türkçe öğretmeni adaylarının da bu zandan önemli ölçüde etkilendikleri söylenebilir. Kitapla barışık olmayan bir öğretmenin öğrencilerine kitap eksenli bir dünyayı sevdirmesi nasıl mümkün olabilir? Öğretimden amaç, biraz da farkındalık oluşturmaktır. Sevdirmek ve heveslendirmek de konunun iki önemli basamağıdır.

Çocuk edebiyatının amacı çocuğa dili sevdirmek, dilinin güzelliğini, zenginliğini ve inceliğini keşfettirmek; duygusal ve düşünsel deneyimler yaşatmak, çevreyi ve dış dünyayı tanıtmak; dinleme, okuma ve yazma hevesi uyandırmak, rafine zevk kazandırmak, eğlendirmek ve hoşça vakit geçirtmektir. Çocuk, kendiliğinden şarkı söylerken ya da resim yaparken aldığı hazzı, edebî metin okurken de alacak duruma gelmişse, sorun yarı yarıya çözülmüş demektir.